

nih policah, na drugi strani pa odjedale skromne kredite. Inventarne knjige, kamor vpisujemo knjige po vrstnem redu nakupovanja, so povsod v redu in na tekočem; slabše je po navadi s kartotečnim seznamom knjig in s kontrolno kartoteko izposojevalcev (oboje po abecedi), ki ju radi pozabljamo dopolnjevati in voditi. Knjižničarsko delo naj bo v rokah razgledanega in vestnega človeka, pri kupovanju pa naj mu kot soodgovoren svetovalec vsakokrat stoji ob strani vsaj še en tovariš; seveda mora imeti knjižničar za svoje delo primerno znižano učno obveznost. Dijaške knjižnice morajo služiti res samo dijakom, treba jih je načrtno in smiselno dopolnjevati, ne pa prepuščati slučaja in samovoljnosti, kajti bogate, urejene in obiskovane knjižnice bodo najboljša pomoč pri našem delu v razredih.

4. *Šolske proslave in režije odrskih del.* Z večjimi proslavami naj bi varčevali bolj kot doslej, ker sicer preidejo v golo navado, nujno zgubijo kvaliteto in motijo redno delo na šoli. Marsikaj se da proslaviti, in sicer mnogo pristrčneje, po razredih; skupni proslavi naj bi bili praviloma — razen kadar gre za velike jubileje, kakor je letošnji — na leto največ dve: Prešernova in zaključna. Vsaj ena izmed njiju naj bo prikaz ustvarjalne sposobnosti in uspehov dijakov literatov na zavodu, na njej naj prebero najboljša dela, ali pa naj slavisti povabijo nanjo pomembnejšega sodobnega književnika, da bo zbranim dijakom pripovedoval o svojem življenju in delu. Pa tudi sicer moramo biti pri sestavljanju programov domiselni, da se stvari ne bi iz leta v leto ponavljale, kot se pogosto dogaja; pri preštevilnih proslavah pa zaide še tako iznajdljiv režiser nujno v monotonijo in šablono. Uprizarjanje celovečernih odrskih del ima večji smisel na podeželju, kjer je gimnazija morda osrednje kulturno žarišče, kot pa v mestih, kjer delujejo ljubiteljska ali celo poklicna gledališča. Profesorji režiserji izbirajo za uprizoritev resna klasična dela ali lahkotnejše stvari, zlasti iz življenja mladine, uspehi so včasih prav lepi in dijaške predstave ponekod že tradicionalne. Tu bi rad poudaril le dvoje: šolska vodstva (okrajni sveti) naj se zavedajo, da vsak slavist ni a priori tudi režiser, ima lahko najboljšo voljo, nima pa potrebne nadarjenosti in znanja, zato k temu delu ne moremo nikogar siliti; da je dobro opravljena režija težaško duševno delo in jo je zato treba tudi pošteno honorirati, kajti prenehati je treba z miselnostjo in prakso, da mora prav prosvetni delavec opravljati najraznovrstnejša dela brezplačno. Sicer pa upajmo, da bodo naše šole kmalu dobile kake profesorje tujih jezikov iz vrst absolventov Akademije za igralsko umetnost, ki bodo predvsem poklicani in usposobljeni za opravljanje teh nalog. L. R.

O TUJIH LASTNIH IMENIH V SLOVENŠČINI

Tale hip sem končal zadnjo redakcijo prevoda nekega — sicer povsem neprecenzioznega — pripovednega besedila. Izvirnik je nemški, a povest se godi večidel v anglosaškem okolju. Zdajle sem še poln nebogljenega srda zastran teh nesrečnih lastnih imen. Če pustimo poglobitve — namreč sintaktične in stilistične — probleme; se prevajalci menda najhuje ubadamo ravno s tem orehom, skoraj huje kot z nekaterimi terminologijami.

Najbolj nas žulijo ženska imena na soglasnik. Prvi odstavek 40. pravila v SP zelo nedvoumno in dokončno ukazuje, kako naj bi se ravnali. Toda kaj preprosto je prebrati in verjeti *Sigrid*, *Sigride*, *-di*, *-din*, *Ruth*, *Ruthe*, *-i*, *Ruthin* — dokler imena niso v stavku. Zgolj kot postava in paradigma se zdi, da je prvi odstavek 40. pravila problem popolnoma razrešil. Vendar ga ni, če hočemo pisati gladek, živ jezik. Pogovorna praksa se zelo pogosto zateka k indeklinabilni obliki in marsikdaj nam to zveni še najbolj naravno. Včasih se pa tudi v nepremišljenem živem pogovoru ravnamo po pravilu v SP. A če bi se v pisanju — ne glede na SP, recimo kar po uzurpirani svoji volji — ravnali dosledno le po eni možnosti, bi morali tako ali tako dostikrat zapisati trd, oglat stavek, da bi se bralcu oko in notranje uho spotaknili.

Postavimo: Ženski je ime *Maud* (izg. pribl. mōd). Svojlilni pridevnik *Maudin* zveni naravno in nenasilno. A stavek *Z Maudu sem se sprehajal* je (červavno zvest 40. pravilu SP) bralcu neprijeten in ga moti kot tujek v sicer gladkem besedilu. Zraven predloga bi mi bila nesklanjana oblika ljubša. Toda če bi se zopet dosledno držal indeklinabilnosti, bi moral zapisati: *Vsi so prišli, samo Maud ni bilo*. Tu mi zveni oblika s slovenskim obrazilom bolj plastično in tudi ušesu prijetneje, ker sicer pogrešam nikalni roditeljnik.

Vendar je s to rečjo tudi drugače še nerodno. Če dosledno sklanjamo, se nam lahko zgodi, da bralec (pa celo če pozna jezik izvirnika) niti ne bi mogel uganiti,

kako je osebi v resnici ime. Če se menimo o tej ali oni junakinji romana, bo to kajpa vedel, ker je toliko pa tolikokrat gotovo omenjena v imenovalniku, kjer je edino pametno, da dosledno ohranjam izvorno obliko (tudi če je na koncu nenaglašen ali celo nemi -e: Inge, Charlotte; razen kadar govorimo o že skoraj legendarnih osebah, postavimo o Wertherjevi Sarloti); a kaj, če je kaka ženska v vsem romanu omenjena samo enkrat. *Na izletu se je seznanila s sestrimo prijateljico Mayo*. Tudi angleščine več bralec bo samodejno pomislil, da je tej sestri prijateljici ime Maya (saj bi bilo mogoče) — a v resnici je May (ne tako redko ameriško žensko ime). Ker je ime tu v šestem sklonu, me nesklanjana oblika niti ne dreža v uho. A recimo, da bi moral zapisati stavek: *Vseh prijateljic se je sestra še spominjala, samo May ne*. V takem kontekstu zveni ime brez obrazila kot velika septima — če mu pa obrazilo pritaknem, bralec zopet ne bo vedel, kako je tej majski siroti ime.

Posebno poglavje so angleška (zlasti ameriška) ženska in tudi moška imena na -ah, kjer je končni h kajpa nem: *Dinah, Noah* (izg. približno dájna, nóa). SP o njih sploh molči. A kaže, da bo res še najboljša praksa: *Dinah, Dine, Dini, Dinin, Noah, Noa, Noi, Noov* ... (izg. pribl. dájna, dájne, dájni, dájnin ...). Če bi pisali Noahov, bi bodisi dobili mogoč hiat (izg. nóahoy), bodisi bi morali terjati, da eno pišimo, a drugo govorimo (izg. nóoy).

Ravno to navzkrižje med pisavo in izgovarjavo mi zbuja pomisleke tudi pri nekaterih popularnih, nikakor ne redko zapisanih imenih. Zato me navdaja rahla skepsa celo ob odstavkih a in b 33. pravila SP. *Shakespeareov* (izg. pribl. šékspiroy) je vsaj v izgovarjavi malce prokrustovsko. V žargonu in pogovoru pravimo *šékspirjeu* — in to se po analogiji kar ujema z ukazanim *Schillerjeu*. Še bolj nasilen je kajpa ukaz zadnjega odstavka 32. pravila, češ da moramo izgovarjati *lasážou, kólridžou*: kje je tu doslednost: slovensko obrazilo pišemo, a tako, da se upira vsem vrojenim postavam slovenske fonetike. Mislim, da bi bila le boljša oblika *Coleridgev* (izg. pribl. kólridžev), a po drugi strani vendar *Boccacciov* (izg. pribl. bokáčoy), ker čutimo tu -o kot sestavni del nominativa in se nam v ušesu dozdeva kot pritaknjeno slovensko obrazilo samo -v-, čeprav to kajpa morfološko ni res.

Soglasniški -y na koncu obravnavamo kot slovenski -j (4. odstavek razdelka a v 34. pravilu); prav. Torej: *Charleyev*. A če smemo reči *čárlijev*, zakaj moramo reči *kólridžou*? Dasi je isti pravopis v nekaterih drugih rečeh dokaj popustljiv v izgovarjavi (na primer pravilo 36, razdelka c in d). Kajpak — tudi če bi uveljavili upoštevanje slovenske fonetike in pisanje na osnovi govornice, bo še vedno prej prodrla oblika *Bartschev* (namesto dosedanjšega *Bartschov*) kot pa *Coleridgev* (namesto dosedanjšega Coleridgov), ker tu ni problema z izpahovanjem ali neizpahovanjem nemega -e-.

Podoba je, da glede sklanjatve tujih imen v slovenskem kontekstu ne bo mogoče uveljaviti doslednih, notornih pravil. Bržkone bo treba dokončna pravila formulirati tako, da bo dostikrat pisatelj ali prevajalec lahko sam sproti izbiral in moral izbirati med vsaj dvema možnostima.

Tako ali podobno razrešitev bo treba (po analogiji) poiskati tudi glede ravnanja s tujimi besedami v slovenskem kontekstu, čeprav niso lastna imena, a v stavku opravljajo podobno smiselno funkcijo. Pred nedavnim sem se ubadal z besedilom iz francjožefovskega ambienta. Babici pravita olikana vnučka *grandmère*. Svojljni pridevnik se mi splete docela naravno in zveni neprisiljeno: *Grandmérino stanovanje je bilo pravcata starinarnica*. V odvisnih sklonih pa pritikanje slovenskih obrazil malce hrešči in zato — zlasti v predložni zvezi — pač raje zapišem: *Kadar sta bila pri grandmère, jima nikoli ni bilo dolgčas*. Toda če bi se po tej nesklonljivi analogiji odrekel tudi svojljnemu pridevniku (priznajmo si namreč že, da je svojljni pridevnik v resnici pravzaprav le odvisna in znova sklonljiva oblika samostalnika, ne pa samostojna izpeljanka) — tedaj bi moral namesto prvega stavka napisati (nesklanjano, a v vlogi roditelja): *Stanovanje grandmère je bilo pravcata starinarnica*. To zveni že v konstrukciji popolnoma neslovensko (svojljni roditelj namesto svojljnega pridevnika, čeprav ob samostalniku ni prilastka) — pa tudi nerazumljivo in — kar menda res ni najmanj važno — kratko malo *grdo*.

Tu, na nerazločni, zabrisani meji lastnih in stvarnih imen, nas še prav posebno pestita bodisi nedoslednost, bodisi kar pretirana, despotska doslednost SP: v mislih sta mi predvsem 37. in 39. pravilo, pa prelakonično določilo o prirednih samostalniških prilastkih v Slovenski slovnici.

Po analogiji *Rio de Janeiro, Rio de Janeira* (tu pritikamo obrazilo celo dejanskemu roditelju!!) pišemo tudi *na Wall Streetu* in *blizu Waterloo Streeta* ali (kajpa

nedosledno, a ušesu še najbolj sprejemljivo) križišče *California Streeta in Van Nessove avenije*. (Bolj kot *street* nas pestita *Herrengasse in Place de la Concorde*; a tu pripovedujem predvsem o izkušnjah z angleškimi imeni.) Toda če smo se pri geografskih in topografskih imenih s tem sprijaznili, zakaj potem ne smem zapisati (gl. SP, pravilo 39), da je Martin Eden objavil zgodbo v *Atlantic Monthlyju*? Zveza v *Atlantic Monthly* nasprotuje analogiji v *Rio de Janeiro*. Oziroma (ker nam tu vsaj predlog pomaga) še huje: zakaj ni mogoče lepo po slovensko zapisati — *Times* je prebral, *Atlantic Monthlyja* pa ne —?

S sklanjatvijo sestavljenih imen je povezan tudi problem sklanjatve ali indeklinabilnosti nekaterih naslovov ob osebnih imenih. V mislih sta mi predvsem *Mr. in Sir* (kot plemiški vzdevek).

Pred dolgimi leti je Leben že uveljavil oblike *don Kihota, don Kihotov* — to smo brez pomislekov sprejeli, ker nam je zvenelo prikupno in logično, čeprav sklanjamo celo *doktorja* oziroma *dr.* samostojno (kratico seveda samo v izgovoru, v pisavi ne)! Toda *don* je mnogo bolj organsko, neločljivo spojen s samim imenom, bolj kakor *dr.* Danes bi nam *pustolovščine dona Juana* ali *prigode dona Camilla* zvenele že hudo prisiljeno (čeprav bi to pri italijanskem *donu Camillu* namesto *don Camilla* še nekako sprejeli, pri španskem *donu Juanu* pa bi se nam neizpodbitno močno kolcnilo).

Po pravih angleške slovnice in angleškega bontona vemo, da je plemiški vzdevek *Sir* neločljivo zvezan z imenom, s priimkom pa sploh ne. Možni sta obliki *Sir Laurence Olivier* ali *Sir Laurence*, oblike »*Sir Olivier*« ali »*Sir Falstaff*« sploh ni. (Drugače je s plemičevo soprogo; njen naziv je *Lady* z veliko začetnico; ta prilastek je vezan na priimek; zato poroča *Times* o plemiškem zakonskem paru, da sta bila na sprejemu v Buckinghamski palači med drugimi gosti. . . tudi *Sir Laurence in Lady Olivier* — samo tako in nikakor ne drugače.) Tudi če takega plemenitnika ogovarjaš le z naslovom in imenom brez priimka, to ne pomeni, da si z njim intimen, temveč zveni vsaj tako kot v ruščini ogovarjanje s krstnim in očetovim imenom, rajši še malce bolj distancirano.

Zato se mi zdi, da bi morali po analogiji *don Kihota* sklanjati tudi: *Sir John, Sir Johna, Sir Johnov in Sir John Falstaff, Sir Johna Falstaffa, Sir Johnu Falstaffu* . . .

In ponekod nam ni mogoče, da bi *Mr.* prevedli kar z *gospod*, temveč moramo tudi v slovenskem kontekstu ohraniti *Mr.* (pa seve tudi *Mrs.* in *Miss*). Dokler smo lepo v udobnem imenovalniku, ni težav, a kakor hitro se zavozlamo v blodnjak sklonov, zopet zaškriplje. A ker je *Mr.* neprimerno čvrsteje spojen z imenom kot slovenski *gospod* ali *g.* (saj to ni samo vprašanje dveh slovníc, temveč tudi dveh tradicij družabne konvencije — kakor je zopet nekaj čisto drugega na priliko poljski pan) — menim, da bi bilo prav v slovenščini tudi *Mr.* obravnavati po analogiji *don* ali *Sir*, ne pa po analogiji *dr.*

Iz eksperimentalne prakse in delovne stiske nestrokovnega rabnika vznikajo vprašanja pa predlogi; strokovnjaki naj na vprašanja odgovorijo — z avtoriteto in toleranco (obeh je treba).

Herbert Grün

BLAGOPRAVNOST IN SPODOBNOST

Razloček med milostjo in strogo pravičnostjo, sankcionirano z zakonskimi normami države in družbe, je neki gledališki kritik dobro predočil s primerjavo med kraljem Ojdipom in Shakespearovim Beneškim trgovcem. V teh dveh dramah gre za dvoje različnih pravic, prvič za strogo kaznovanje, drugič pa za prizanesljivost; ta dodeli krivcu ne glede na zakon pravico, ki se mu konkretno v resnici spodobi. Ojdipa, ki obsodi Kreonta na smrt, je postavil kritik proti Kreontu, ki velikodušno odpusti žalitev. Podoben par sta tudi Shylock in Antonio. Gre za dve vrsti pravičnosti, za trdo pravico, die *Gerechtigkeit, iustitia*, in za izredno, individuu in njegovi krivdi prilagojeno, blažjo pravico, die *Billigkeit, aequitas*.

Nauk o dvojni strogosti je bil znan že starim Rimljanom. V njihovem rektum et aequum je pomenila beseda *rectum* strogo pravo, *ius strictum*, se pravi neizprosne in toge zapovedi in prepovedi postavljenega prava, z besedo *aequum* pa so izražali iz individualiziranja izviraajočo prizanesljivost, kakršno poznamo dandanes na primer iz porotne prakse modernih držav. Nemci prevajajo rektum et aequum z besedami *recht und billig*. Pojem *billig* pri Jugoslovanih še do danes ni dobil